

Velsignelse eller vielse af homoseksuelle par

Den 8. december 2004 har biskop over Viborg Stift, Karsten Nissen, sendt en redegørelse for historiske og teologiske aspekter af spørgsmålet om velsignelse eller vielse af homoseksuelle par. Karsten Nissen har venligt tilladt, at redegørelsen, som er sendt til 300 sogne- og valgmenigheder og 170 præster i stiftet samt til de øvrige biskopper, offentliggøres som artikel i catholica.dk.

Af Karsten Nissen

Spørgsmålet om velsignelse eller vielse af homoseksuelle par (registrerede partnerskaber) har i det forløbne halve år været genstand for en livlig drøftelse både politisk og kirkeligt. Med denne redegørelse vil jeg gerne orientere menigheder og præster i Viborg stift om sagens historiske og teologiske aspekter, sådan som jeg ser dem. Enhver reaktion på min redegørelse, og de holdninger, jeg som stiftets biskop giver udtryk for, er velkommen.

A. Det historiske forløb

Lov om registreret partnerskab blev indført i Danmark i 1989 som det første sted i verden. Dette betød, at parterne i et registreret partnerskab blev omfattet af en række af de retsvirkninger, som gælder ægtefæller i et ægteskab. Dog kan parterne i et registreret partnerskab ikke adoptere børn, ligesom registreret partnerskab kun kan indgås for den borgerlige øvrighed, ikke i kirken.

1. Biskoppernes drøftelse om nedsættelsen af en arbejdsgruppe september 1995

I 1995 drøftede biskopperne nedsættelsen af en arbejdsgruppe, der skulle belyse spørgsmålet om kirkelig velsignelse af registreret partnerskab, og evt. foreslå et ritual for en sådan velsignelseshandling. Allerede dengang skiltes vandene, idet Georg S. Geil i et brev af 22. september 1995 meddelte de øvrige biskopper, at han ikke kunne medvirke til indførelsen af en sådan velsignelseshandling.

Georg S. Geil begrundede sin modstand med, at ”det jødisk-kristne syn, at mand og kvinde er skabt til sammen at blive ét menneske, oprindeligt står over for et græsk-hellenistisk syn, hvori enheden og foreningen af to af samme køn ofte betragtedes som noget ideelt”. Dette sidste syn betragtede Georg S. Geil som ”fremmed for et bibelsk helhedssyn”, og fandt ikke, at de to syn kunne forenes. Videre understregede Georg S. Geil, at velsignelsen er Guds, ikke vor. Han kunne derfor ikke se, at

vi har noget mandat til at formidle denne velsignelse i sammenhænge, der strider imod et bibelsk helhedssyn. Samtidig var det magtpåliggende for Georg S. Geil at tage afstand fra ”den desværre undertiden forekommende både unuancerede og hjerteløse fordømmelse af homoseksuelle”.

2. Rapporten ”Registreret partnerskab. Samliv og velsignelse” maj 1997

Biskopperne nedsatte imidlertid en arbejdsgruppe med rektor Niels Thomsen, Præstehøjskolen, som formand. Resultatet blev ”Registreret partnerskab, samliv og velsignelse.” maj 1997. Rapporten konstaterer, at der i perioden efter loven om registreret partnerskab i 1989 synes at være sket en stigende folkelig accept af homoseksuel praksis, og dermed af registrerede partnerskaber, og at der næppe længere er nogen principiel modstand mod loven uden for særlige kirkelige kredse. (s. 39)

Derefter diskuterer rapporten forholdet mellem ægteskab og partnerskab i kirkelig belysning, og konkluderer at ”partnerskabsritualerne understreger kærligheden på samme måde og kan uden problemer anvende de samme formuleringer om både Guds og menneskers kærlighed som vielsesritualerne anvender.” (s. 51)

Det understreges, at velsignelsen ikke er kirkens, men Guds: ”Den velsignelse, man kan søge og få i kirken, er således ikke kirkens, men Guds, og den skænkes, når og hvor han vil. Derfor har kirken eller præsten ikke en selvstændig myndighed til at velsigne efter eget forgodtbefindende, men må undlade at velsigne, hvor man ikke tror, Gud vil bønføre. Omvendt kan man heller ikke i forhold af væsentlig betydning nægte nogen velsignelse, hvor man tror, at Gud ikke vil nægte den.” (s. 73) Derfor konkluderes, at en velsignelse ved et registreret partnerskab, ligesom velsignelsen i ægtevielsen, indirekte også vil fungere som en kristelig anerkendelse af, at den orden, parret har valgt omkring deres liv sammen, er en ret form, der kan tåle at ses i lyset af Guds ord og Guds vilje.” (s. 75)

I rapportens sidste del drøftes direkte den kirkelige velsignelse af registreret partnerskab, og de forskellige muligheder for ritualer. Det siges, at hverken den bibelske argumentation eller argumentationen omkring ægteskabet giver teologisk begrundelse for at hævde, at registreret partnerskab er uforeneligt med evangelisk luthersk kristendom. Et velsignelsesritual kræver ikke, som det gælder for et sakramente, en bibelsk indstiftelse eller et specielt bibelsk mandat. Sammenlagt finder udvalget, at der er vægtige grunde til at åbne muligheden for en velsignelse af registreret partnerskab.

3. Høring i Viborg stift august 1997

I slutningen af maj måned 1997 sendte jeg et brev til menigheder og præster i Viborg stift med et resumé af udvalgets rapport, samt en anmodning om at svare på følgende spørgsmål: ”Medfører den omstændighed, at kirken ikke bør fordømme homoseksualitet, men i stedet acceptere homoseksuelle og byde dem velkommen som fulgyldige medlemmer af menighederne, at kirken bør udarbejde og udføre velsignelsesritualer for homoseksuelle par, der lever i registreret partnerskab?”

61,1 % af præsterne og 85,5 % af menighedsrådene/valgmenighedsbestyrelserne svarede på høringen. Blandt præsterne svarede 14,4 % ja til kirkelig velsignelse, medens 82,7 % svarede nej. 2,9 % var uafklarede. Blandt menighedsråd og valgmenighedsbestyrelser svarede 7,7 % ja til kirkelig velsignelse, 83,9 % svarede nej, 4,4 % var uafklarede, og 4 % havde en delt indstilling. Så godt som alle besvarelser pegede på, at homoseksuelle ikke bør fordømmes, men accepteres og bydes velkommen i kirken som fulgyldige medlemmer af menighederne.

4. Biskoppernes udtalelse, oktober 1997

I oktober måned 1997 havde biskopperne en længere drøftelse af udvalgets rapport. I udtalelsen fra dette bispemøde afvises et ritual for kirkelig velsignelse af registreret partnerskab. Biskopperne betegner ægteskabet ”som Guds gode orden for livsfællesskabet mellem mand og kvinde og som

ramme om familiens liv og børnenes opvækst”, og siger videre at homoseksuelle ikke er under for-dømmelse kristeligt set. Vi står alle lige for Gud under såvel lovens som evangeliets tiltale.

Endelig henviser biskopperne til lov om kirkers brug § 5, stk. 2.: *Præster i folkekirken har ret til at bruge de kirker, de er ansat ved, til gudstjenester, kirkelige handlinger og kirkelige møder.* Under henvisning til denne lovbestemmelse kan præster afholde en gudstjeneste eller andagt også for registrerede par, der ønsker kirkeligt at markere indgåelsen af registreret partnerskab. Præsten henvises til i hvert enkelt tilfælde at søge biskoppens vejledning om, under hvilke former en sådan gudstjeneste eller andagt kan finde sted. Det var magtpåliggende for biskopperne, at en sådan gudstjenestlig markering ikke fik rituel karakter, og at der derfor ikke kunne blive tale om tilspørgsel eller velsignelse med håndspålæggelse.

4. Den aktuelle situation

I januar måned 2004 sagde statsminister Anders Fogh Rasmussen i et interview til Søndagsavisen, at han gik ind for at homoseksuelle kunne få adgang til kirkelig vielse, men at dette spørgsmål må overlades til præsterne i et samspil med menighederne. Dette gav anledning til en bred politisk debat. Folketinget drøftede i maj måned 2004 et forslag om indførelse af kirkelig vielse for homoseksuelle, men afviste dette forslag. Man har også i forskellige sammenhænge foreslået helt at fjerne vielser fra folkekirken.

B. Teologiske aspekter

1. Et bibelsk helhedssyn

I Gammel og Ny testamente fremstilles ægteskabet som en del af den orden, Gud i skabelsen har givet os mennesker at leve i og under. I folkekirkenes vielsesritual gengives skabelsesberetningen: ”Og Gud skabte mennesket i sit billede; i Guds billede skabte han det, som mand og kvinde skabte han dem. Og Gud velsignede dem.” og Jesu ord fra Matt 19, 5-7: ”Har I ikke læst, at Skaberens fra begyndelsen skabte dem som mand og kvinde og sagde: ”Derfor skal en mand forlade sin far og mor og binde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød”?”

I et af de to forslag til afsluttende bøn siges det: Herre, vor Gud, himmelske Fader! Vi takker dig for ægteskabet, og vi beder dig, at du vil bevare denne orden og velsignelse urokket iblandt os. Den orden, at vi er skabt som mand og kvinde, medfører altså en velsignelse til at leve i ægteskab.

I vielsesritualet fra 1912 siges, at ”Kristi kærlighed til kirken er det kristne ægteskabs høje og hellige forbillede.” Baggrunden herfor er Efeserbrevets femte kapitel v. 31-32: ”Derfor skal en mand forlade sin far og mor og binde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød. Dette rummer en stor hemmelighed — jeg sigter til Kristus og kirken.” Den kirkelige vielse velsigner derfor også livet i kærlighed mellem to konkrete mennesker.

2. Ægteskabet evangelisk-luthersk forstået

Luther forstår først og fremmest ægteskabet som en borgerlig indretning, men ægteskabet har ”Skriften for sig”. Derfor kan kirken velsigne ægteskabet. Luther betragter familien som en kristen menighed, og forpligter i Den lille Katekismus fra 1529 husfaderen til at undervise sin husstand i kristendom.

I Danmark har den evangelisk-lutherske kirke siden omkring midten af 1600 tallet haft ægteskabsstiftende myndighed, men Søren Kierkegaard gjorde sig omkring midten af 1800 årene til talsmand for den opfattelse, at ægteskabet ikke burde kunne indgås i kirken, men alene for den borgerlige øvrighed. I dag indgås knap halvdelen af alle ægteskaber i folkekirken. Det må dog konstateres, at

ægteskabet som livslang samlivsform er i krise, og at skilsmisseprocenten er høj. I 2003 blev der indgået ca. 35.000 ægteskaber, medens 15.700 ægtepar blev skilt.

Ægteskabet er ikke i evangelisk-luthersk forstand et sakramente, men det vokser ud af et bibelsk helhedssyn på skabelse og menneskeliv, og er derfor i nøje sammenhæng med kirkens grundlag og tradition. Netop fordi ægteskabet er i krise, er det min opfattelse, at vi bør fastholde kirkens tilbud om kirkelig vielse. Ganske vist er det, af mange grunde, ikke en selvfølge at et ægtepar bliver forældre, men ægteskabet er også en ramme omkring familiens liv, børnenes opvækst og formningen af børnenes egen identitet med holdninger, forståelse af ansvar for medmennesket m.m. Desuden er den kirkelige vielse et vigtigt kontaktpunkt imellem folkekirken og folket.

3. Ægteskab og registreret partnerskab

Registreret partnerskab ligestiller i langt de fleste spørgsmål ægtepar og registrerede par. Det er uomtvisteligt, at såvel ægteskab som registreret partnerskab kan være ramme om to menneskers livslange kærlighed til hinanden. Personligt er jeg ikke i tvivl om, at kærligheden mellem homoseksuelle kan være lige så dyb og ægte som kærligheden mellem heteroseksuelle.

Men i kristen forstand er registreret partnerskab ikke et ægteskab. Ægteskabet vokser ud af Bibelen og kirkens tradition som en eksplicit nævnt og velsignet ordning omkring menneskelivet. Det vil i denne sammenhæng også være uredeligt ikke at nævne de bibelske udsagn om homoseksuel praksis. Disse udsagn er naturligvis præget af deres tid, men at indføre en kirkelig vielse/velsignelse af homoseksuelle er problematisk i relation til det bibelske vidnesbyrd.

Både i Gammel Testamente og i Ny Testamente findes der udsagn om homoseksualitet. Nogle af disse udsagn, ikke mindst i Gammel Testamente, er barske. Homoseksualitet forbydes og kaldes en "vederstygghed" (3. Mos 18,22 og 20,13). Andre gammeltestamentlige tekster er 3. Mos 20,13 og 1. Mos 19,5. I Ny Testamente beskriver Paulus i Rom 1,26-27 homoseksualitet som en "vanærende lidenskab" og i 1. Kor. 6 nævner Paulus en række synder og overtrædelser, herunder homoseksualitet. Intetsteds i de fire evangelier taler Jesus om homoseksuelle eller homoseksualitet.

Men alternativet er ikke enten fordømmelse eller velsignelse. Den, der af teologiske grunde siger nej til en kirkelig velsignelse af homoseksuelle par, har ikke dermed tilsluttet sig en fordømmelse af de pågældende medmennesker. Vi har fået en indsigt i årsagerne til homoseksualitet, som vi ikke havde for år tilbage. Homoseksuelle udgør en minoritetsgruppe, som i tidens løb har lidt under fordomme og ringeagt. Men kirken har på den anden side intet mandat til at ligestille ægteskab og registreret partnerskab, og indføre en kirkelig velsignelse.

C. Velsignelse

Det er kirkens opgave at være til stede for mennesker, og at formidle Guds kærlighed og nåde også til homoseksuelle som ligeværdige medlemmer af kirken. Det spørgsmål, vi skal tage stilling til, er som nævnt, om der skal institueres et velsignelsesritual for registrerede par eller en egentlig kirkelig vielse. "Velsignelse" har for mig at se tre aspekter.

1. Velsignelse som en dimension gudstjenesten og det enkelte menneskes liv.

For det første betyder velsignelse at videregive Guds kærlighed til mennesker. Her anvendes ofte den aronitiske velsignelse: "Herren velsigne dig og bevare dig, Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig, Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred" (4. Mos 6,24). Det sker i gudstjenesten, ved kirkelige handlinger og i den personlige samtale, f.eks. imellem en præst og et enkelt menneske. Den aronitiske velsignelse er for mange kirkegængere gudstjenestens absolutte højde-

punkt, som uden nogen form for reservation eller afgrænsning lyser Guds fred over alle tilstedeværende.

Begrebet ”velsignelse” er derfor en dimension i gudstjenesten og den enkeltes liv, som hjælper os til at tage livet på os, leve det i frimodighed, og videregive velsignelsen til andre. F.eks. siger Gud til Abraham, da han befaler ham at drage op fra de trygge og kendte rammer, for i stedet at gå til et fremmed land for dér at grundlægge et nyt folk: ”Du skal være en velsignelse” (1 Mos 12,2).

2. Rituel velsignelse

Desuden kender vi begrebet velsignelse fra en række ritualiserede sammenhænge. I dåben tilsiges Guds velsignelse til den nydøbte, i konfirmationen stadfæstes dåbens velsignelse og i vielsen eller i den handling, der anvendes ved velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, velsignes de to ægtefæller. I alle disse tilfælde findes der godkendte ritualer, som præsten er forpligtet til at følge. Det er karakteristisk for den ritualiserede velsignelseshandling, at den konkrete formulering, der anvendes, tilsiger velsignelsen under håndspålæggelse og bøn. Desuden har alle disse ritualiserede velsignelseshandlinger et grundlag i Bibelen og i den kirkelige tradition. Dette grundlag er dog svagt for så vidt angår konfirmationen, hvorfor rituallet her bygger på dåbens velsignelse.

3. Velsignelse som legitimering

Endelig har begrebet velsignelse også en rent menneskelig eller folkelig brug. Hvis vi siger: ”Du har min velsignelse til....,” udtrykker vi vores personlige accept af og støtte til et andet menneskes ønske. Der er altså den principielle forskel mellem de to første og den sidste forståelse af velsignelse, at de to første udtrykker, hvad vi med sikkerhed ved, at Gud velsigner, medens den sidste forståelse udtrykker, hvad vi hver især personligt gerne vil velsigne eller legitimere.

D. En kirkelig velsignelseshandling for homoseksuelle?

Det er min opfattelse, at kirken ikke har til opgave at legitimere forskellige samlivsformer rent menneskeligt. Derfor må det afvises at gøre folkekirken og dens ritualer til et led i en politisk eller folkelig bestræbelse på at skabe ligestilling mellem ægteskab og registreret partnerskab. Kirken har for mig at se intet mandat til at indføre nye ritualer, der ikke kan begrundes i et bibelsk helhedssyn eller i kirkens tradition.

Da biskopperne i 1997 udformede deres udtalelse om hele dette spørgsmål, pegede vi som oven for nævnt på muligheden for en gudstjenstlig markering af et registreret partnerskab. En sådan gudstjenstlig markering fordrer ikke et ritual, fordi det ikke er en ny ordning, der indføres i kirken. Præsten kan bevæge sig inden for rammerne af en andagt eller kort gudstjeneste, men kan ikke anvende rituallet for velsignelse af ægteskab endside vielsesritualet. Dette betyder bl.a. at der ikke bør forekomme tilspørgsel eller ritualiseret velsignelse under håndspålæggelse.

Men enhver præst, som mener at kunne imødekomme et registreret pars ønske om en gudstjenstlig markering, kan gøre dette ved en andagt eller kort gudstjeneste hvori forekommer salmesang, skriftlæsning bøn og aronitisk velsignelse. Jeg håber fortsat at præster, der ønsker at foretage en sådan gudstjenstlig markering, vil henvende sig til mig, for at vi kan drøfte spørgsmålet.